

Karsikon koulu

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma lv 23–24

Sisälllys

1 Yleistä _____	3
Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun	4
Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä.....	4
2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus esiopetuksessa, kouluissa ja opetuksessa _____	5
Yleistä	5
Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa.....	5
Sukupuolitietoisuus opetuksessa	6
Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali	6
Sukupuolitietoinen ohjaus.....	6
Kaikki syrjintä on kiellettyä	7
3 Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy _____	7
Yleistä	7
→PUHUTAAN.....	8
Esiopetus.....	8
Alkuopetus.....	8
Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6.....	9
Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9.....	9
→PUUTUTAAN.....	9
4 Tavoitteet, vastuuhenkilöt, aikataulu _____	10
5 Karsikon koulun toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma _____	11
Suunnitelman laadinta.....	11
Tasa-arvotilanteen selvitys ja suunnitelman päivitys (seuraava toteutus syksy 2023).....	12
Arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.....	13

Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi	14
Arviointi ja seuranta	15
Liitteet _____	16

Tämän suunnitelma on laadittu Satu Huttusen laatimalle pohjalle, jossa lähteenä on käytetty mm. OPH:n tasa-arvo on taitolaji –opasta. Suunnitelmapohjan on kouluille toimittanut Anu-Helena Turtiainen 31.10.16. Lukujen 1–4 osalta Karsikon koulun suunnitelman teksti on pääosin koululle toimitetun pohjan mukainen; otsikointien jäsenystä on hieman muokattu. Luku 5 on täydennetty koulun omilla tiedoilla.

Luvut 1–4 muodostavat suunnitelman taustoittavan osan. **Luku 5 sisältää varsinaisen koulukohtaisen suunnitelman.**

1 YLEISTÄ

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on annettu 22.12.2014. Niissä sukupuolten tasa-arvon edistämiseen on sitouduttu monin tavoin. Tasa-arvolain täydennys 30.12.2014 toi perusopetuslain piirissä oleville kouluille koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteen. Tasa-arvosuunnitelma on perusteltua laatia myös niille esiopetusryhmille, jotka eivät toimi kouluissa. Perusopetuksen oppivelvollisten perusteita on täydennetty 21.10.2015 määräyksellä, joka koskee koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintaa. Koulujen toiminnallisten tasa-arvosuunnitelmien tulee olla valmiina 1.1.2017.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa on edistettävä kaikessa kasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa. Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Kaikkien näiden koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä.

Joensuun seudulla perusopetusta antavat koulut ja esiopetuksen yksiköt laativat toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman, joka on samalla yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelman laadinnassa on käytetty taustamateriaalina Opetushallituksen julkaisemaa ”Tasa-arvo on taitolaji”-opasta sekä ”Oppia kaikille” – yhdenvertaisuussuunnittelun opasta. Yksikkökohtaista tasa-arvosuunnitelmaa laatiessa huomioidaan Joensuun kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on koko henkilöstön ja johdon yhteinen asiakirja, mikä osaltaan ohjaa henkilöstön työskentelyä ja henkilöstöstä huolehtimista sekä johtamista organisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa osissa. Yksikköjen toiminnalliset tasa-arvosuunnitelmat hyväksytään opetuksen järjestäjän oman päätöksentekokäytännön mukaisesti.

Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun

Suomi on monin tavoin sitoutunut edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Tähän velvoittavat perustuslakimme ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Tasa-arvotyöllä edistämme sitä, että kaikkien ihmisten osaaminen tulee ihmisten itsensä ja yhteiskunnan käyttöön.

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 §.

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 6 c §

Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa.

Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

2 TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS ESIOPETUKSESSA, KOULUISSA JA OPETUKSESSA

Yleistä

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella.

Epätasa-arvoinen kohtelu ja syrjintä voivat olla tahallista tai tahatonta. Ne voivat olla suunnitelmallista ja harkittua tai ne voivat johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytännöt ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ohjaavat edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Esiopetuksen tavoitteeksi on määritelty lapsen mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 on sitouduttu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen monesta näkökulmasta:

- Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.
- Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.
- Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan.

- Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Sukupuolittietoisuus opetuksessa

Opettajien on hyvä tiedostaa stereotyyppiset sukupuolikäsitykset, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä, miten oppilas kohdataan yksilönä. Sukupuolittietoisuus on hyvän opetuksen tunnuspiirre. Sukupuolittietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Sukupuolittietoisessa opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolittietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa.

Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat tasa-arvoa edistävien oppimateriaalien valintaan. Kouluissa oppimateriaalien tapaan rakentaa sukupuolta tulee suhtautua kriittisesti, sillä edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka jossain määrin toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotypioita ja täten ylläpitävät sukupuoleen perustuvaa segregatiota.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai etnisiä vähemmistöjä on vähän esillä oppimateriaaleissa muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällöin vähemmistöt jäävät ulkopuolisiksi, ”toisiksi”, eivätkä rakennu olennaiseksi osaksi ihmiskuvan moninaisuutta. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

Sukupuolittietoinen ohjaus

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä - tietoisesti tai tiedostamattaan - oppilaita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Sukupuolittietoisesta ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Sukupuolittietoisesta ohjauksessa oppilaita tuetaan ja rohkaistaan - joskus myös haastetaan - luokka- ja ryhmämuotoisen ohjauksen menetelmin tarkastelemaan työelämää, elinkeinorakennetta sekä ammattialoja monipuolisesti ja kriittisesti.

Kaikki syrjintä on kiellettyä

Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)

Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

Mitä on syrjintä?

- ▶ Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta.
- ▶ Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää.
- ▶ Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.
- ▶ Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.
- ▶ Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.
- ▶ Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.
- ▶ Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3 TASA-ARVON EDISTÄMINEN JA SYRJINNÄN EHKÄISY

Yleistä

Joensuun seudulla esi- ja perusopetuksessa edistetään tasa-arvoa ja ehkäistään syrjintää eri koulutasoilla lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tyttöjä ja poikia tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolensa – perusteella.

→PUHUTAAN

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide on puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti.

Koulujen ja esiopetusyksikköjen käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

Esiopetus

Esiopetuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvotyössä pienten lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Oppimisen alkumetreillä vanhempien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Miten tuetaan sukupuolten välisiä ystävyys-suhteita?
- Haluaisivatko tytöt leikkiä merirosvoa ja pojat prinsessaa?
- Miten toimia tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyyppillisesti?

Alkuopetus

Vuosiluokat 1 ja 2 ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa, jolloin oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaan rakentaessa omaa sukupuoli-identiteettiään ymmärtävä ja moninaisuuteen myönteisesti suhtautuva opettaja on avainasemassa. Oppilaita opetetaan tunnistamaan sukupuoleen liittyviä odotuksia ja luuloja ja heitä autetaan ymmärtämään, että heidän ei tarvitse rajoittaa omaa toimintaansa niiden mukaan.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Onko tilanteita, joissa ryhmäjako sukupuolen perusteella on ehdottoman tarpeen?
- Miten kannustetaan oppilaita itsenäisiin ja rohkeisiin valintoihin?
- Kasvaako kaikista tytöistä naisia ja pojista miehiä?

Perusopetuksen vuosiluokat 3 – 6

Vuosiluokat 3 - 6 ovat otollista aikaa vahvistaa oppilaan tasa-arvo-osaamista. Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten tasa-arvoa edistävää yhteisöä. Oppilaat oppivat arvioimaan, kohdellaanko tyttöjä ja poikia yhdenvertaisesti. Oppilaan tulisi myös pystyä pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä tarvittaessa muuttamaan sitä. Opettaja puuttuu oppilaiden keskinäiseen epätasa- arvoiseen käyttäytymiseen. Sukupuolittunutta kiusaamista ja häirintää voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla tunnistamaan sitä omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä opettelemalla vastustamaan vertaispainetta.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Millaista sukupuolikuvastoa oppimateriaalit sisältävät?
- Saavatko tytöt yhtä paljon puheenvuoroja kuin pojat?
- Miten tuen oppilasta, joka ei identifioitu vain yhteen sukupuoleen?

Perusopetuksen vuosiluokat 7 – 9

Jokainen opettaja ohjaa oppilaita sukupuolten tasa-arvoon omassa oppiaineessaan ja kouluyhteisön kaikessa toiminnassa.

Useimmilla oppilailta on jo käsitys sukupuoli-identiteetistään, mutta se voi vielä muuttua.

Perinteiset stereotyyptit rajoittavat sukupuolen ilmaisua. Oppilaiden tulisi osata tunnistaa sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä ja tietää, ettei se ole kohteen syytä, ja että tilanteeseen voi saada apua. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy kiusaamista, seksuaalista häirintää, sukupuoleen perustuvaa häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää.

Segregaation tietoinen vähentämien ja perinteisten sukupuolirajojen ylittämisen tukeminen opiskelu- ja ammattivalinnoissa on erityisen tärkeää vuosiluokilla 7 - 9.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Mitä erityistä sukupuoli- ja tasa-arvoisuustietoisuus tarkoittaa omassa oppiaineessani?
- Miten voi rohkaista oppilaita tekemään epätyypillinen koulutusalan tai ammatin valinta?
- Kasvaako oppilaistani tasa-arvotoimijoita?

→PUUTUTAAN

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja kertoa, jos tulee kohdeksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on puuttua eriarvoiseen kohteluun.

Erityistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

- Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, joka on luonteeltaan seksuaalista. Tällaisella käytöksellä loukataan

tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

- Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.
- On suositeltavaa, että koululla on selkeä sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista häirintää koskeva ohjeistus. Ohjeistuksessa tulee ilmetä, mitä sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä on, mitä häirinnän kohteeksi joutunut voi tehdä, kenen puoleen hän voi kääntyä ja miten koulun henkilökunnan tulee tilanteessa toimia.
- Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle tai esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro toiselle opettajalle tai toiselle esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.
- Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulu- tai työtovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

4 TAVOITTEET, VASTUUHENKILÖT, AIKATAULU

Kaikki koulut ja esiopetuksen toimipisteet määrittelevät ja kirjaavat oman yksikkönsä toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt. Näihin toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvotilanteen kartoitus eri menetelmillä, tasa-arvon edistäminen eri oppiaineissa ja esim. TET-jaksoilla, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän viettäminen tai tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimisprojektin toteuttaminen.

Yksiköt määrittelevät oman toimintakulttuurinsa kuvaamisen yhteydessä kuinka oppilaat ja vanhemmat osallistuvat vuosittaiseen suunnitteluun, yhteisten tavoitteiden asetteluun ja tasa-arvotyöhön yleensä.

Tärkeintä on saada esiin oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten tasa-arvo toteutuu omassa yksikössä. Hyviä menetelmiä ovat keskustelut, kyselyt ja kirjoitelmat, arkitilanteiden videointi, draama ja pelit sekä sarjakuvien piirtäminen ja valokuvaus. Tasa-arvotilanteesta voidaan saada tietoa omaa yksikköä koskevista selvityksistä, tilastoista ja seurannoista, mikäli tiedot on koottu ja eritelty sukupuolen mukaan. Oppilaiden kanssa voidaan toteuttaa harjoitus, jonka avulla kartoitetaan, miten yksikön tiloja käytetään ja koetaanko tilat turvallisina. Opetustilannetta taas on mahdollista kartoittaa siten, että tarkastellaan kenen sallitaan luokkahuoneessa puhua ja millä äänenvoimakkuudella. Tasa-arvotyössä voidaan myös käyttää

videointia eli nauhoittaa arkisia tilanteita ja analysoida niitä sukupuolten tasa-arvon kannalta. Yläkoulussa oppilaille tehdään kysely (OPH:n tasa-arvokyselylomake), jossa seurataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista koulussa. Kysely tehdään vähintään kerran kolmessa vuodessa. Esi- ja perusopetuksen opettajat arvioivat itse ja ryhmissä tasa-arvosuunnitelman toteutumista omassa koulussaan tai toimipisteessään. Esiopetuksessa voi hyödyntää <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/> sivustoa ja tasa-arvotilanteen selvitys tehdään varhaiskasvatukseen soveltuvin pedagogisin keinoin.

5 KARSIKON KOULUN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

Suunnitelman laadinta

Vastuuhenkilöt: rehtori, oppilaskuntatiimi. Lisäksi opetusryhmien opettajilla on rooli tasa-arvotilanteen selvitykseen liittyvässä tiedonkeruussa kuten myös kaikilla oppilailla ja oppilaskunnan hallituksen jäsenillä. Koulukohtaista oppilashuoltoryhmää käytetään tarpeen mukaan suunnitelman ”sparrarina”.

Suunnitelmaa pyritään toimeenpanemaan, arvioimaan ja kehittämään koulu yhteisön kaikkia toimijoita monipuolisesti osallistamalla.

Karsikon koulussa hahmotamme tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman osana oppilashuoltosuunnitelmaa, jota pidämme kokoavana ”kattosuunnitelmana” myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioissa.

Koulun osallistamisinnovaatio yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi lukuvuonna 23–24:

Opettaja perehtyy opetushallituksen oppaaseen ”Tasa-arvotyö on taitolaji” oman luokka-asteensa osalta. Osallistamisinnovaationa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi pohjustetaan seuraavan linkin https://prezi.com/qn2mgyaif0vq/copy-of-ole-oma-itsesi-ja-anna-toistenkin-olla/?utm_campaign=share&utm_medium=copy avulla keskustelu itsensä ja toisten hyväksymisestä erilaisina ja omanlaisina. Linkin kuvia voi käyttää myös esimerkiksi kuvataidetehtävän virittämiseen. Toteutus on monialaisen oppimiskokonaisuuden viikolla eli viikolla 44/2023.

Tasa-arvotilanteen selvitys ja suunnitelman päivitys (seuraava toteutus syksy 2023)

Tavoitteena / olennaista on saada esiin oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten tasa-arvo toteutuu omassa koulussa.

1) OPETTAJA ESITTELEE jokaisessa opetusryhmässä oppilaille tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteet:

- ▶ kaikkia erilaisia ihmisiä kohdellaan yhdenvertaisesti ja samalla tavalla
- ▶ ketään ei aseteta eriarvoiseen asemaan minkään henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella (tyttö/poika/muunsukupuolinen, suomalainen/ulkomaalainen, terve/vammainen, homo/hetero, jne.)
- ▶ aiheen esittelyssä opettaja voi käyttää omavalintaista virikemateriaalia tai rehtorin kokoamaa virikemateriaalia (ks. [Google Drivesta](#)), joka sisältää linkkejä lyhyisiin videoihin.

Evästyksiksi seuraavat tasa-arvokyselyn yhteydessä v. 2017 tehdyt havainnot:

Yhdenvertaisuuden käsite oli monille oppilaille vaikea hahmottaa. Erityisesti pienimpien oppilaiden näkemykset yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta liittyvät liittyvät voimakkaasti konkreettisiin tilanteisiin, esimerkiksi välituntitilanteisiin. Tasa-arvon loukkaukseksi koettiin usein esim. se, että kaikkia ei aina oteta mukaan kaikkiin leikkeihin.

2) OPETTAJA ORGANISOI luokassa keskustelun tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tärkeydestä ja edistämisestä omassa luokassa, kaveripiirissä ja koko Karsikon koulussa. Keskustelu ei saa olla läpihuutojuttu vaan sille pitää varata riittävästi aikaa. Esim. HyMy-tunti voidaan käyttää tähän keskusteluun.

Keskustelun perimmäisenä tavoitteena on ideoida konkreettisia keinoja, joilla tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta voidaan edistää omassa kaveripiirissä ja koulussamme.

3) OPETTAJA TOIMEENPANEE kohtien 1 ja 2 toteuttamisen jälkeen jälkeä jokaisessa luokassa tasa-arvokyselyn salaisena lippuäänestyksenä. Kyselyssä vastataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden esittelemisen jälkeen kysymykseen: Kohdellaanko Karsikon koulussa mielestäsi kaikkia erilaisia ihmisiä tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti? Oppilas kirjoittaa lappuun ”Kyllä” tai ”Ei”.

Opettaja laskee äänet, ilmoittaa tuloksen luokalle sekä raportoi tuloksen rehtorille [sähköisellä lomakkeella](#). Samalle lomakkeelle kirjataan vähintään yksi luokan keskustelussa esiin tullut keino tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulussamme.

4) **REHTORI** koostaa yhteenvedon kyselyn tuloksista ja toimittaa oppilaitten esittämät ideat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi oppilaskuntatiimin ja oppilaskunnan hallituksen pohdittaviksi ja jatkotyöstettäviksi.

5) **OPPILASKUNTATIIMI** hyödyntää aineistoa yhdessä oppilaskunnan hallituksen kanssa suunnitellessaan Karsikon koulun arvopäivän (kevät 2024) ohjelmaa. Arvopäivänä nostetaan esiin Karsikon koulun arvoja ja niihin liittyviä hyviä tapoja ja käytäntöjä. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden arvot liittyvät erityisesti Karsikon koulun arvoon ”keskinäinen kunnioitus”. Em. arvoihin liittyen arvopäivänä käsitellään myös alleviivatusti kiusaamisen vastustamista. – Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemaa käsitellään tavalla tai toisella vuosittain osana koulun arvopäivää.

6) **VASTUUHENKILÖT** huomioivat tasa-arvokyselyn tuottaman aineiston päivittäessään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa seuraavalle lukuvuodelle.

Prosessi (kohdat 1–6) toistetaan vähintään kolmen vuoden välein. Karsikossa prosessi on toteutettu 2017, 2020, nyt 2023 ja seuraavan kerran 2026.

Arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kunnioittaminen ja edistäminen on perinteisesti kuulunut Karsikon koulun toimintakulttuuriin. Tasa-arvolaki sekä laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta ovat olleet aiemminkin osa koulun toimintaa ohjaavaa normi- ja arvopohjaa. Aiempaa erillistä koulukohtaista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ei ole ollut.

Kuntakohtaisessa henkilöstön tasa-arvosuunnitelmassa on kuvattu tarkemmin henkilöstön tasa-arvotyötä ja suhtautumista asiakkaisiin; se ei ole vertailukelpoinen koulukohtaisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman kanssa.

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sisältyy koulun koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan, joka sisältyy koulun vuosisuunnitelmaan.

Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Konkreettiset tavoitteet ja niiden toteuttaminen on kuvattu taulukossa.

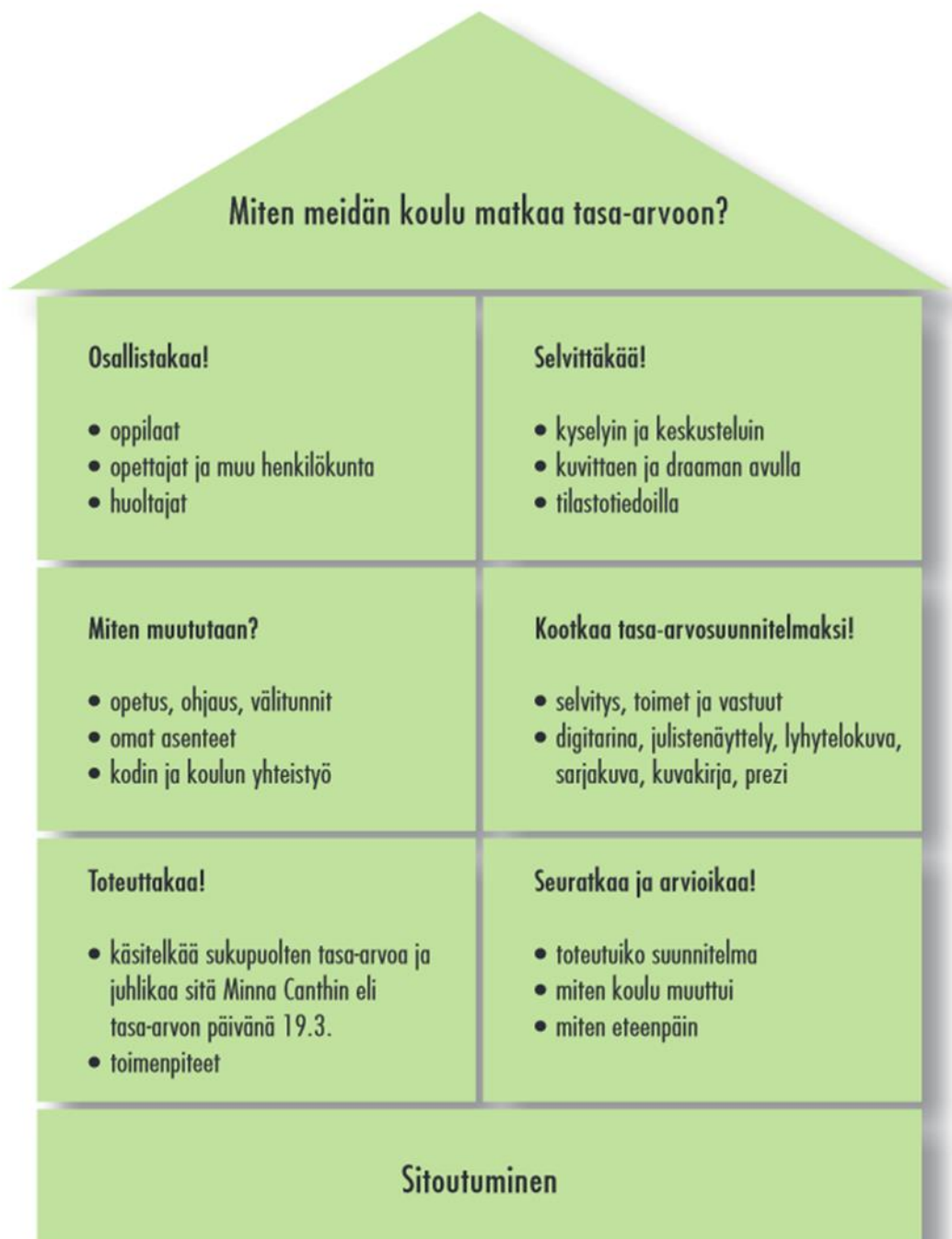
1. Tilanteen selvitys: kysely väh. joka 3. vuosi:					
TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUT	AIKATAULU	SEURANTA	ARVIOINTI
Tasa-arvotilanteen selvitys >tehtyjen toimenpiteiden vaikutusten arviointi >suunnitelman päivitys	kuvattu edellä kohdassa ”tasa-arvotilanteen selvitys”; em. kohdassa kuvatun prosessin vaiheet 1–6 toistetaan väh. joka kolmas vuosi	rehtori, oppilaskuntatiimi osallistuvat lisäksi: opettajat ja oppilaat,	toteutettu 2017, 2020, 2023 Seuraavan kerran 2026. väh. joka kolmas vuosi	kyselyn toteutuminen	kyselyn tulosten läpikäyminen ja jatkotoimenpiteistä sopiminen ja kirjaaminen > suunnitelman päivitys
2. Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi:					
TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUT	AIKATAULU	SEURANTA	ARVIOINTI
syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen, kytkeminen kiusaamisen ehkäisyyn	kolmen vuoden välein: kuvattu edellä kohdassa ”tasa-arvotilanteen selvitys ja suunnitelman päivitys” joka vuosi: arvopäivän toteuttaminen, Minna Canthin päivän noteeraaminen luokissa joka päivä: teeman huomioiminen jatkuvasti läpäisyperiaatteena kaikessa kasvatuksessa ja opetuksessa	rehtori, oppilaskuntatiimi, opettajat, oppilaat, oppilaskunnan hallitus	lukuvuoden aikana	Vuonna 2024 arvopäivän toteutuminen 19.3. Minna Canthin päivän 19.3. noteeraaminen	henkilöstö: tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään osana koulun vuosisuunnitelman arviointi- ja kehittämisprosessia suunnitelmaa päivitetään oppilaiden itse- ja vertaisarviointi
3. Osallisuus, arviointi ja seuranta:					
Vuosittain kevätlukukauden aikana osana vuosisuunnitelman arviointiprosessia: oppilaskunta, opettajakokous, kytky, rehtori. Arvioidaan ja seurataan kohdan 2 toteutumista ja päivitytetään suunnitelma tarpeen mukaan					

Arviointi ja seuranta

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään osana koulun vuosisuunnitelman arviointi- ja kehittämisprosessia sekä osana oppilashuoltosuunnitelman päivitysprosessia ja samassa rytmissä tämän prosessin kanssa.

LIITTEET

Liite: Tasa-arvotyöskentely yksikössä

Lähde: Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

Liite: Materiaaleja

Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa -
Opetushallituksen julkaisu 2015

http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Oppia kaikille - Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille

<http://yhdenvertaisuus-fi->

bin.directo.fi/@Bin/55ab0bcbe03cc6aba05b156a7a6ed449/1476943596/application/pdf/303294/

[Oppia kaikille.pdf](http://bin.directo.fi/@Bin/55ab0bcbe03cc6aba05b156a7a6ed449/1476943596/application/pdf/303294/)

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK)

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa (Maailman terveysjärjestö WHO)

https://www.thl.fi/documents/10531/100056/WHO_Seksuaalikasvatuksen.pdf

Sukupuolisenä tunnistautuminen varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa (OPH:n
rahoittama hanke 2012 –2014)

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2014/03/Tasa-arvoisen-kasvattajan-muistilista.pdf>

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun 7 askelta

<https://www.tasa-arvo.fi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-koulussa>

● Ks. ”Tasa-arvokysely luokissa 2020 tulokset” -tiedosto, kuvakaappaus alla → otetaan huomioon suunnittelussa.

Karsikon koulu / tasa-arvokysely 2020

Karsikon koulun opetusryhmissä toteutettiin helmikuussa 2020 tasa-arvokysely koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman mukaisesti salaisena lippuäänestyksenä.

Kyselyssä vastattiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteiden esittelemisen jälkeen kysymykseen: ▶ **Kohdellaanko Karsikon koulussa mielestäsi kaikkia erilaisia ihmisiä tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti?**

Oppilas kirjoittaa lappuun ”Kyllä” tai ”Ei”. Opettaja laskee äänet, ilmoittaa tuloksen luokalle sekä raportoi tuloksen tällä sähköisellä lomakkeella.

Tälle lomakkeelle kirjataan myös vähintään yksi luokan keskustelussa esiin tullut keino tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulussamme.

Rehtorin pohdinnat

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teema on tärkeä. Se tulee muistaa kaikissa tilanteissa koko ajan.

Henkilöstö: noteerata erityisesti nuo ▼ -merkityn sarakkeen ehdotukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulussamme. Pyrkikää muuttamaan ajatuksia toiminnaksi arjessa: tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kulttuuri syntyy pienistä teoista joka päivä.

Tasa-arvokysely luokissa 2020

Käyttäjätunnus	Opetusryhmä (esim. "1A")	Kyllä-vastausten lukumäärä numeroin	Ei-vastausten lukumäärä numeroin	▼ Kirjaa tähän vähintään yksi luokan keskustelussa esiin tullut keino tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi koulussamme.	Muita huomioita?
marjo.hamalainen@edu.joensuu.fi	1 A, 1 B, 1 C, 1-2D	36	11	Kaikki otetaan mukaan leikkeihin.	Toteuimme tämän kokonaisuuden ekaluokkien kanssa yhdessä. Katsoimme videon ja jakaannuimme kuuteen ryhmään. Ryhmät suunnittelivat esityksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuteen liittyen (kieli, ulkonäkö, sukupuoli, kiusaaminen, vammat, ryhmistä pois jättäminen). Kokonaisuus onnistui todella hyvin.
maria.westman@edu.joensuu.fi	2AB	30	11	Huomioidaan yksinäiset välitunnilla. Kiusaaminen pois! Pitää ottaa kaikki mukaan leikkeihin. Lasten leikkisä joustoa ja ymmärrystä erilaisuutta kohtaan. Ei haukuta ja nimittellä ketään. Väitintilanteissa pelataan reilua peliä. Bussissa ei varata paikkoja kavereille. Aikuiset eivät huuda lapsille ja kohtelevat kaikkia samanarvoisesti.	Aihe on kakkosluokkalaistille todella vaikea. Vaikka asiaa oli pohjustettu ja selitetty, vielä kysymyksen esittämisen jälkeen oppilaat miettivät, mitä asia oikeasti tarkoittaa. Aikuisten toiminnan arvioiti ol hankalaa.
ossi.kolu@edu.joensuu.fi	3-4C	3	6	Lopetetaan haukkuminen ja nimittely.	-
anna.hivonen@edu.joensuu.fi	3A	14	7	"Ei syritä mitään, kaikki ovat jossain hyvillä. Erilaiset ehdotukset huomioidaan. Ketään ei saa kiusata vaan kaikki otetaan mukaan."	-
Matti.Pajar@edu.joensuu.fi	3b	7	9	Kirotu, haukkuminen lopetettaisin...	-
tomisauraka@edu.joensuu.fi	4A	4	15	Yhdenvertaisten sääntöjen korostaminen jokaiselle yksilölle keskustelujen kautta, toistuvasti. Kenellekään ei oo omia sääntöjä eikä saa sooloita.	Keskustelussa nousi esille voimakkaasti oppilaiden huoli varsinkin VALO-oppilaiden asemasta. Omassa luokassa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus koettiin toteutuvan hyvin.
paula.lempinen-kotro@edu.joensuu.fi	4B	11	6	Järjestetään yhteisiä hetkiä VALO-luokkien kanssa.	Jos kysymyksen kohderyhmä olisi ollut oma luokka, kyllä-vastausten määrä olisi ollut 100%.
jaana.hivonen@edu.joensuu.fi	5-6C	5	2	-	Jussi kirjasi tämän vastauksen. Jaanan pöytäkirjoilta tai päditä linkki ei avustunut.
tiina.derandee-lin@edu.joensuu.fi	5a	7	11	Puhutaan luokissa asiasta, videoita asiasta, henkilökohtaisesti tekee päätöksen kohdella kaikkia tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti	Keskustelimme asioista kaikki oppituntia, mielenkiintoinen kokonaisuus
johannes.leppanen@edu.joensuu.fi	5B	8	12	-Annetaan kaikkien olla sellaisia kuin ovat -Olemalla kaikille yhtä reiluja. -Ei kiusata toisia. -Jos on erimielisiä asioista, tuo se esille näitä ilman toisen haukkumista. -Kiinnittämällä huomiota kieleen, jota käyttää muita ihmisiä kohtaan.	-
marja.kuhimann@edu.joensuu.fi	6a	13	9	Asiasta puhuminen ja oikean tiedon antaminen.	Moni oppilas kertoi vastaavansa ei, koska oli joutunut näkemään koulussamme tilanteita, joissa tasa-arvo ja kiusaamattomuus eivät toteudu.
timo.teemu.pasi@edu.joensuu.fi	6B	10	17	Epäkohtien esille tuominen ja niistä puhuminen.	Monille oppilaille oli vaikeata sisäistää ko. käsitteitä virikemateriaalista ja keskustelusta huolimatta. Tyypillistä oli mieltää asia koskemaan sitä, että miksi tytöt saavat tehdä jotain ja poikia kielletään. Hedelmällistä keskustelua toki tämänkin tiimoilta saatiin.
ikka.martinen@edu.joensuu.fi	NEMO 4-5	2	3	Opettajat voisivat olla tarkempia esimerkiksi silloin, kun syrjintää tai kiusaamista ilmenee. Keskustelu aiheesta, jos em. toiminta ei loppu, niin pitäisi toimia. Esimerkiksi Wilma-merkintä, tieto kotiin, pitkäkestoisien kiusaamisen tuloksena kiusaaja/syrjintää harrastava oppilas siirretään / erotetaan välittömästi koulusta. Selvitetään tasapuolisesti osallisista, mitä esimerkiksi syrjintätilanteissa on tapahtunut.	-
yrpi.sippola@edu.joensuu.fi	Valio A	8	0	Nimittelyyn puututaan heti	-
marja.wilde@edu.joensuu.fi	Valio B	6	1	Otetaan kaikki hakukast mukaan leikkeihin/peteihin. Ei naureta, nimittellä, kiusata oppilaita, joilla on erilainen ihonväri tai jotka puhuvat eri kieltä. Opiskellaan suomen kieltä hyvin. Tutustutaan suomalaisiin lapsiin.	Yksi oppilas kirjoitti äänestyslappuun "maybe?". Tätä ei laskettu mukaan tuloksiin. Jokut oppilaat kokivat, että opettajat kohtelevat oppilaita tasa-arvoisesti, mutta oppilaat saivat kieltä toisoin epä-tasa-arvoisesti. Luokassa kerrottiin esimerkiksi, jossa suomalaiset oppilaat nauroivat, kun mahanmuuttajapöppö ei osannut sanoa jotain asiaa suomeksi (hyvin).